

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

ZAVOD ZA LINGVISTIČKA ISTRAŽIVANJA

MUZEJ GRADA ILOKA

JUBILARNI XX. DANI JULIJA BENEŠIĆA

ZNANSTVENO-STRUČNI SKUP S MEĐUNARODNIM SUDJELOVANJEM

Ilok, 19. – 21. listopada 2023.

Organizacijski odbor:

Stanko Andrić

Maja Barić

Anica Bilić

Ivana Filipović Petrović

Marijana Jukić

Marko Kevo

Anja Nikolić-Hoyt

Bojana Schubert

Darko Vitek

Program

Četvrtak, 19. listopada 2023.

Palača Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

Otvaranje skupa i svečani program

15.00 – 16.00	Registracija sudionika
16.00 – 16.15	Pozdravne riječi: Marijana Jukić u ime Muzeja grada Iloka Anja Nikolić-Hoyt u ime Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti
16.15 – 16.30	Mato Batorović: O počecima <i>Dana Julija Benešića</i>
16.30 – 16.45	Maja Barić: Osvrt na 20 godina skupa <i>Dani Julija Benešića</i>
16.45 – 17.00	Nastup učenika Osnovne škole Julija Benešića Ilok
17.00 – 17.30	Stanka za osvježanje

Izlaganja

Moderator: Anica Bilić

17.30 – 17.50	Anja Nikolić-Hoyt: Iz 15 godina urednikovanja Benešićeva <i>Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića</i>
17.50 – 18.10	Ivan Rončević: Srijemski doprinos hrvatskoj tradicijskoj kulturi i terminologizaciji folklornoga deseteračkog dvostihna na prijelazu 19. u 20. stoljeće
18.10 – 18.30	Marin Andrijašević: Diplomatski kontekst Benešićeva djelovanja
18.30 – 18.50	Ivana Filipović Petrović i Bojana Schubert: Mrežna stranica projekta <i>Benešićev rječnik</i>
19.00	Obilazak stalnog postava Muzeja grada Iloka uz stručno vodstvo Renate Šučurović
20.00	Večera [fakultativno]

Petak, 20. listopada 2023.

Palača Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

Izlaganja

Moderator: Ivana Filipović Petrović

9.00 – 9.20	Anica Bilić: Književne konstrukcije i historiografske rekonstrukcije u spjevu <i>Radovan Ante Benešića</i>
9.20 – 9.40	Tea Rogić Musa: Antimodernizam hrvatske moderne: rano pjesništvo Julija Benešića

9.40 – 10.00	Milana Vuković Runjić: Benešičeve i Matoševe fantazije o bibliotekama
10.00 – 10.20	Ana Batinić: Julije Benešić i Fran Galović – povijest jednog prijateljstva
10.20 – 10.40	Marina Jemrić: Velikanovićeve pisma Anti Benešiću
10.40 – 11.10	Stanka za osvježenje
Moderator: Bojana Schubert	
11.10 – 11.30	Barbara Kovačević, Kristian Lewis i Ivana Vidović Bolt: Benešičev <i>Slovník dyferencyjny</i> kao polazište za identifikaciju hrvatsko-poljskih lažnih prijatelja
11.30 – 11.50	Sanja Brbora: Benešičev »knjižničarski« leksik
11.50 – 12.10	Lelija Sočanac: O posuđenicama u <i>Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića</i> Julija Benešića
12.10 – 12.30	Bojana Schubert: Koje je pisce Benešić najviše volio? Razmatranja o Benešičevu odabiru leksika za rječnik književnih citata
12.30 – 14.30	Slobodno vrijeme za ručak
Moderatori: Stanko Andrić i Maja Barić	
14.30 – 14.50	Stanko Andrić: Iločki župnik Blaž iz Tenja / od Kulpina
14.50 – 15.10	Maja Barić: Vedute Iloka u fundusu Galerijskog odjela Muzeja grada Iloka
15.10 – 15.30	Marko Kevo: Hrvatsko proljeće i sudbina »iločkih proljećara« u zapisnicima Mjesne konferencije Saveza komunista Ilok
15.30 – 15.50	Nenad Grgurica: Carinska ispostava Ilok od 1999. do 2002. godine: Prekid rada, privremena regulacija prolaza i obnova graničnog prometa preko mosta na Dunavu nakon NATO intervencije u SRJ
15.50 – 16.10	Vilena Vrbanić: Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja grada Iloka
16.10 – 16.40	Stanka za osvježenje
Moderator: Anja Nikolić-Hoyt	
16.40 – 17.00	Mirko Ćurić: Nagrada i povelja Julija Benešića
17.00 – 17.15	Anica Bilić: <i>In memoriam</i> Marko Samardžija
17.15 – 17.30	Helena Sablić Tomić: <i>In memoriam</i> Bogdan Mesinger
17.30 – 17.50	Blaženka Crvenković: Priča o »Iločkim drugama«
17.50 – 18.50	Nastup pjevačke skupine »Iločke druge« i kulturno-umjetničkog društva »Julije Benešić«
20.00	Gala večera u Starom podrumu

Subota, 21. listopada 2023.

Palača Odescalchi, dvorana Nikole Iločkog

Izlaganja

Moderator: Marko Kevo

9.00 – 9.20	Filip Galović: O govoru Iloka danas
9.20 – 9.40	Branko Ostajmer: Josip Karlović – zastupnik u hrvatskom Saboru (1901. – 1905.)
9.40 – 10.00	Renata Šučurović: Doprinos Dragutina Barbarića iločkoj numizmatici
10.00 – 10.20	Vlasta Novinc: Rat i povratak – Julije Benešić i Bogdan Mesinger
10.20 – 10.50	Stanka za osvježanje

Moderator: Vlasta Novinc

10.50 – 11.10	Ivana Filipović Petrović: Poredbeni frazemi u književnim izvorima <i>Benešićeva rječnika</i>
11.10 – 11.30	Sanja Tadić Šokac i Nevena Brdar: Identitet u romanu <i>Đuka Begović</i> Ivana Kozarca
11.30 – 11.50	Alexander D. Hoyt: Jezik srijemskih novina u drugoj polovici 19. stoljeća
11.50 – 12.10	Silvija Landeka: <i>Hrvatsko-poljski rječnik</i> Julija Benešića
12.10 – 12.30	Emina Berbić Kolar i Maja Zorić: Tradicijsko graditeljstvo, svakodnevni život i običaji žitelja istočne Slavonije na primjeru iločkog seoskog domaćinstva
12.30 – 13.00	Zaključak i zatvaranje skupa uz polaganje vijenca u iločkom parku kod biste Julija Benešića
13.00 – 14.30	Slobodno vrijeme za ručak
14.30	Šetnja kroz povijesnu jezgru grada Iloka i crkvu sv. Ivana Kapistrana uz stručnog voditelja Marka Kevu Vožnja turističkim vlakom po Iloku i obilazak Principovca uz degustaciju vina

KNJIŽICA SAŽETAKA

Stanko Andrić

[Hrvatski institut za povijest, Slavonski Brod]

Iločki župnik Blaž iz Tenje / od Kulpina

Jedan od poimence zabilježenih iločkih župnika u srednjem vijeku bio je Blaž, sin Jakova iz Tenje (kod Osijeka), kojeg spominje nekoliko latinskih povelja malo prije sredine 15. stoljeća. Njemu je kao iločkom župniku vojvoda Nikola Iločki 1442. »za vjernu službu« darovao posjed Kulpin u Bačkoj županiji. Očito po Nikolinoj preporuci, iločkom župniku Blažu, koji se tu već naziva posjedničkim pridjevkom »od Kulpina«, kralj Vladislav I. izdao je početkom 1443. u Budimu povelju grbovnicu, dodijelivši njemu i njegovim rođacima plemićki naslov i grb. Grbovnica je sačuvana u Mađarskom državnom arhivu u Budimpešti i spada u rano razdoblje vladarskog izdavanja oslikanih grbovnica u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu. Isti se *Blasius de Kwlpi plebanus de Wylak* spominje poslije i u drugim izvorima, iz kojih vidimo da je uz posjednički pridjevak »od Kulpina« nosio i mađarsko »prezime« ili priimak prema mjestu podrijetla, *Tehney* – »iz Tenje« ili »Tenjac«. 1444. zabilježen je kao kanonik bačke crkve *Blaž de Tehnye* koji u Iloku ima svoju kuću. U izvoru s početka 1445. ne navodi se kao župnik niti kanonik, nego samo kao *magister* – očito ne slučajno, jer je tu riječ o pozajmljivanju novca za otkup turskih sužnjeva.

Marin Andrijašević

[Filozofski fakultet, Zagreb]

Diplomatski kontekst Benešićeva djelovanja

U ovom ćemo izlaganju svoju pozornost usmjeriti prema onome dijelu aktivnosti Julija Benešića koja se obično naziva njegovom diplomatskom djelatnošću. Kao predložak će nam poslužiti kronika koju je Benešić naslovio *Osam godina u Varšavi*, a koja obuhvaća privatne bilješke, svojevrsni dnevnik o boravku i djelovanju u Varšavi, i to od ožujka 1930. do kolovoza 1938. godine. Poznavatelji Benešićeva djela, s jedne, i njegova angažmana svih vrsta, s druge strane, prepoznat će u ovoj memoarskoj prozi sva obilježja njegova stila (životnoga i jezičnoga), ali možda otkriti i koju novu »pepitu« (vjerojatno bi to ovakvim kroatiziranim romanizmom rekao sâm Benešić) iz njegova života. Primjenom socio-semiotičkoga pristupa Benešićevu tipu diskurzivnosti trebalo bi se pokazati heterogenost značenja koja on pridaje različitim pojedinačnim (a time i osobnim) i skupnim (a time i društvenim) sustavima označavanja koji se uzajamno prepliću i prožimaju. Benešićev nerijetko performativni diskurs nije samo posljedica njegova društvenim uzusima određenog položaja (ali k tomu i naglašenoga osobnog stava), nego proizlazi iz podržavane (dakle, namjerne) multimodalnosti diskursa. Nije stoga čudno što to za posljedicu ima takvu diskursnu semiotičku vrijednost (proizašla iz de Saussureove lingvističke vrijednosti, tj. *valeur*) koja *per definitionem* u prvi plan stavlja razlike, pa čak i suprotnosti, tako da se često (i zbog toga) Benešića smatra briljantnim polemičarom. Upravo zahvaljujući takvom socio-semiotičkome pristupu nužno je osvijestiti društvenokulturni prostor koji istodobno proizvodi stanovit tip diskursa, ali i omogućuje mu da nesmetano kruži prostorom u kojemu se ostvaruje. Na jedan iznimno inspirativan način

pred nama bi se trebali otvoriti (vrlo često sumjerljivi) prostori Benešićevih razlikovnih i/ili različitih semiosfera (je li to uvijek i uistinu tako?), one osobne i humane i humanističke semiosfere (različito stupnjevano), ali i jezične i lingvističke, književne, kulturne, znanstvene, diplomatske, političke, društvene, religijske... semiosfere. Nedvojbeno je da će takav pristup otvoriti nove putove komplementarnim istraživanjima jednoga Julija Benešića koji u različitim društvenokulturnim prostorima, od Iloka preko Zagreba i Europe, obogaćuje i nadahnjuje hrvatski kulturni i znanstveni prostor.

Maja Barić

(Muzej grada Iloka, Ilok)

Vedute Iloka u fondusu Galerijskog odjela Muzeja grada Iloka

U radu su predstavljeni predmeti iz umjetničkih zbirki Galerijskog odjela s motivom veduta Iloka. Predstavljene su grafike, crteži i slikarska djela koja su računalno obrađena u stručnom muzejskom programu M++. Spomenuti galerijski odjel obuhvaća djela nastala u periodu od 19. do 20. stoljeća te novija djela donirana kroz muzejske i gradske manifestacije. Priložen je cjelovit kataloški popis grafičkih listova, crteža i slikarstva što je najbolji uvid u fondus koji sadržava opisanu temu. Kataloški popis popraćen je fotografijama umjetnina te poznatom bibliografijom. U drugom dijelu rada razmatraju se mogućnosti muzeološke prezentacije kao i njihovo buduće čuvanje, jer umjetnička djela nisu predstavljena kroz stalni postav muzeja, a svega nekoliko umjetničkih djela iz zbirki obuhvaćeno je u prijašnjim povremenim izložbama. Zaključno se razmatra politika prikupljanja umjetničkih djela s predmetnom temom kroz gore navedeni presjek kataloškog popisa i inventarnih povijesnih činjenica.

Maja Barić

(Muzej grada Iloka, Ilok)

Osvrt na 20 godina djelovanja znanstveno-stručnog skupa Dani Julija Benešića

U radu se prezentira 20 godina djelovanja, važnost spomena Julija Benešića, osvrt na održane skupove, izlagače i teme izlaganja te sudjelovanje institucija. U djelovanju skupa prvi se put na jednome mjestu objavljuje popis svih izlagača i tema, objavljenih radova kroz izdavačku djelatnost i izdanje zbornika. Daje se kronologija skupova s međunarodnim učešćem te smjernice za daljnje međunarodne suradnje. Prezentira se i fotografski prilog o održavanju skupova, financiranju kroz književne manifestacije, rezulatatima i publiciranju radova. Uz to, daje se statistika o raznolikosti uloge muzeja kao izvora istraživačkog rada, kao i utjecaj na daljnje generacije. Kritički se pristupa manjkavostima skupa u dosadašnjem radu, a zaključno se predlažu strategije razvoja skupa te smjernice za buduće organizacije.

Ana Batinić

[Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb]

Julije Benešić i Fran Galović – povijest jednog prijateljstva

Izlaganjem će se pokušati rekonstruirati i osvijetliti suodnos Julija Benešića i pjesnika Frana Galovića i to uz pomoć dvaju izvora. Prvi izvor bit će objavljeni Benešićevi tekstovi o Galovićevu životu i radu, ponajprije uredničko-priredivački rad koji se odnosi na izdanja Galovićevih stihova, pripovijesti, drama i korespondencije. Drugi izvor bit će istraživanje provedeno na temelju arhivskog gradiva povezanog s Franom Galovićem koje je ostalo sačuvano u književnoj ostavštini Julija Benešića pohranjenoj u arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Riječ je o korespondenciji dvojice prijatelja, Benešićevoj studiji o Franu Galoviću, Galovićevu vojničkom notesu i slično.

Mato Batorović

[Ilok]

Počeci skupa Dani Julija Benešića

U izlaganju će biti riječi o prvoj zamisli i spomenu potrebe jednoga skupa ovdje u Iloku, koji bi se bavio iločkim i slavonskim temama i temama iz Srijema, kao podrška Hrvatima s onu stranu granice. Prvi razgovor o skupu održan je u Iloku 8. srpnja 1999. godine u vrijeme priprema za dolazak sudionika Slavističkoga kongresa iz Osijeka u Ilok, s dr. sc. Markom Samardžijom iz Instituta za hrvatski jezik i s Katedre za standardni jezik Filozofskoga fakulteta u Zagrebu i dr. sc. Stanislavom Marijanovićem s Pedagoškog fakulteta u Osijeku. Tada je dobivena podrška za tu zamisao. Uz neke pripreme i traženje sredstava prvi je susret održan u jesen 2001. godine. Do danas, nažalost, među živima nema ni Samardžije ni Marijanovića, kao ni mnogih drugih sudionika.

Tradicijsko graditeljstvo, svakodnevni život i običaji žitelja istočne Slavonije na primjeru iločkog seoskog domaćinstva

Tradicijsko graditeljstvo je proizvod kolektivnog znanja i vještina ljudi te je materijalno, duhovno, društveno i kulturno nasljeđe uvjetovano načinom života ljudi, ali i klimatskim i zemljopisnim okolnostima. Radom će se opisati tradicijski način gradnje seoskih domaćinstava istočne Slavonije u 18. i 19. stoljeću te način života tadašnjih stanovnika. Opisat će se povijesne i društvene okolnosti toga vremena koje su utjecale na način gradnje i svakodnevicu, ali i na navike, običaje i tradiciju ljudi. Cilj rada je dati doprinos proučavanju tradicijske izgradnje seoskih domaćinstava građenih u 18. i 19. stoljeću te svakodnevici i običaja žitelja istočne Slavonije krajem 19. stoljeća i u prvoj polovici 20. stoljeća. U radu će se opisati iločka seoska kuća sagrađena u 18. stoljeću, srušena 1982. te način života njezinih žitelja krajem 19. stoljeća i u prvoj polovici 20. stoljeća. Objasniti će se i opisati iločki pojmovi korišteni prilikom opisa stambenog prostora i svakodnevici. Rad se temelji na metodama proučavanja dokumentacije, crteža i fotografija te zabilježenih razgovora sa žiteljima kuće rođenih u 19. i početkom 20. stoljeća o njihovu načinu života, običajima i navikama.

Anica Bilić

[Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Vinkovci]

Književna konstrukcija i historiografska rekonstrukcija u epu *Radovan Ante Benešića*

U radu je predmet analitičkoga čitanja romantizirani i versificirani narativ o kraljeviću Radovanu iz pera Ante Benešića te razotkrivanje poetičkih i historiografskih strategija u spjevu povijesne tematike, zasnovana na oskudnoj pisanoj građi i povijesnim izvorima.

Epski spjev Ante Benešića s tematikom iz hrvatskoga srednjovjekovlja situirat će se literarnohistoriografski, a potom utvrditi žanrovskopovijesni odnos prema epskoj stihovanoj naraciji. Radovan kao povijesna ličnost pripada kategoriji referencijalnih likova te se u njegovoj transformaciji u književni lik podrazumijeva povijesno znanje budući da mu je uloga unaprijed određena povijesnim kontekstom, ali i u ovisnosti o stihovanom epskom žanru koji ga apriorno definira. Propitat će se kako je povijesnu osobu iz XI. stoljeća Ante Benešić uklopio u nacionalno-integracijski narativ XIX. stoljeća s performativnim učinkom. Hermeneutičkom metodom i tekstološkom analizom nastojat će se ući u pripovjedne kompetencije te dešifrirati objasnidbeni model Benešićeva stihovana povijesna narativa. Nastojat će se razlučiti književna fikcija s nepovijesnim elementima od fakcije s uporištem u povijesnim dokumentima, pratiti proces fikcionalizacije povijesne osobe i

građe te utvrditi odnos književnih konstrukcija i povijesne faktografije. S pozivom na naratologiju i lingvistički obrat u interpretativnom pristupu tekstu težište će biti na jeziku, pripovijedanju, narativnom identitetu i simboličkoj strukturi priče. U Benešićevu tekstu analizirat će se trag pisane kulture i poetološke osobine romantizma budući da je fikcionalnim zapletom u romantično-povijesnom diskursu revitalizirao povijesnu ličnost u književnom pamćenju.

Sanja Brbora

[Sveučilišna knjižnica, Split]

Benešićev »knjižničarski« leksik

U radu se razmatra »knjižničarski« leksik i korpusne glose kojima je oprimjeren u Benešićevu *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića*. Naime, iz Benešićeva su rječnika popisane riječi kojima se označavaju stvari i pojmovi koji se mogu povezati s knjižničarstvom u najširem smislu. Potom su riječi iz popisa razvrstane u opći leksik i nazivlje, a popisi su uspoređeni sa suvremenim hrvatskim općim rječnicima te *Rječnikom hrvatskoga knjižničarskoga nazivlja*. Posebna je pozornost usmjerena prema riječima koje se pojavljuju samo u Benešića.

Takva bi analiza mogla pridonijeti rasvjetljavanju povijesne dimenzije hrvatskoga »knjižničarskog« leksika i eventualno oživljavanju »zaboravljenih« riječi.

Blaženka Crvenković

[Dječji vrtić Crvenkapica, Ilok]

Priča o »Iločkim drugama«

Ženska pjevačka skupina »Iločke druge« upravo navršava 10. godinu djelovanja, a okupile smo se 13. siječnja 2014. godine. Kao bivše članice Folklorne sekcije KUD-a »Julije Benešić« odlučile smo svoje djelovanje na očuvanju tradicijske kulture i baštine Iloka i iločkog kraja nastaviti u pjevanju tradicijskih i starogradskih pjesama.

To je prva ženska pjevačka skupina koja djeluje u Iloku, a Priča o »Iločkim drugama« je zapravo manjim dijelom priča i o KUD-u »Julije Benešić«, gotovo u potpunosti priča o kulturnoj priredbi »Večer pjesme« i neizostavna priča o Udruzi »Baština« Ilok.

U 80-ak nastupa i događanja na kojima smo sudjelovale u Gradu Iloku, Slavoniji i Srijemu, istaknule bismo i nastupe u TV emisijama »Lijepom našom«, »Šušur«, »Dobro jutro, Hrvatska«, »Slavonijo, u srcu te nosim«.

Ponosno ističemo da je u pripremi i monografija u kojoj ćemo u riječi i slici prikazati gdje smo, kada i što pjevale tijekom svojeg desetogodišnjeg djelovanja, s nadom da će i bilješka s ovog predstavljanja, na Jubilarnim XX. Danima Julija Benešića, biti njezinim dijelom.

Mirko Ćurić

[Srednja strukovna škola Antuna Horvata, Đakovo]

Nagrada i povelja Julija Benešića

Đakovački susreti hrvatskih književnih kritičara utemeljeni su 1998. s glavnim programskim ciljevima sagledavanja statusa hrvatske književne kritike unutar hrvatske književnosti, umjetnosti i kulture uopće. Htjelo se postići stalno pregledno praćenje hrvatskog književnog stvaralaštva i proizvodnje, pjesničke, dramske i kritičke, da se njezin značenjski sustav svake godine kritički predoči i vrednuje, da se sustavno pridonosi ugledu i značenju hrvatske književnosti, književne kritike i kritičara koji ustrajno djeluju i posreduju između pisaca i čitatelja u periodici i medijima, da književne vrijednosti izađu na vidjelo, kao i da se potiče, prosuđuje i unaprjeđuje razvoj i smjerovi književne kritike u Republici Hrvatskoj [Marijanović, 1999].

Kako bi se ostvario dio zacrtanih ciljeva odlučilo se, na inicijativu dr. sc. Stanislava Marijanovića i akademika Ante Stamaća, svake godine nagrađivati hrvatske književne kritičare i kritičarke Nagradom i Poveljom Julija Benešića. Prvo povjerenstvo za dodjelu nagrade s Benešićevim imenom radilo je u sastavu: akademik Ante Stamać, dr. Stanislav Marijanović i Igor Mandić, a prvi je dobitnik bio Ivan Jurin Bošković za knjigu *Prozna vremena* [1998].

Nagrada je 27. lipnja 2023. dodijeljena 26. put, a ovogodišnji dobitnik je Igor Gajin za knjigu *Svlačenja značenja* [2022]. U radu će se razmatrati, u prvom redu, razlozi imenovanja nagrade Benešićevim imenom i prezimenom, njeno mjesto unutar hrvatske književnosti i kulture uopće te koliko dobitnici i dobitnice korespondiraju s Benešićevim kritičarskim profilom.

Ivana Filipović Petrović

[Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb]

Poredbeni frazemi u književnim izvorima *Benešićeva rječnika*

U rječniku koji teži zabilježiti život riječi u književnosti, nedvojbeno važno mjesto imaju figurativni izrazi. U vrijeme nastajanja Benešićevih rukopisa, kasnije objavljenih kao prvih dvanaest svezaka, koje seže u doba prije same frazeologije i prije korpusne leksikografije, svako bilježenje frazeološke sveze u rječniku važan je prinos povijesti ideja frazeografije, ali i leksikografije uopće. Međutim, vrijeme dovršavanja *Benešićeva rječnika* i izlaska novih svezaka, a dosad su izašli trinaesti [2013], četrnaesti [2017] i petnaesti [2022], vrijeme je suvremene leksikografije, računalnih korpusa i mrežnih rječnika. Frazemi i druge konvencionalizirane višerječnice iz književnog jezika koje bilježi *Benešićev rječnik*, trebaju u isto vrijeme pokazati figurativni karakter, dakle metaforičnost, barem naznaku frekventnosti upotrebe, ustaljenost oblika uz obzir prema varijantnosti, originalnost i slikovitost. Za leksikografa i njegove vječne okvire podosta složen zadatak.

U ovome izlaganju govori se o poredbenim frazemima, figurativnim izrazima koji slijede obrazac pridjev/glagol + *kao* + imenica [npr. *gladan kao vuk*], a odražavaju odnos sličnosti između dvaju entiteta. Pokazuje se njihov odabir i leksikografska obrada u novim svescima *Benešićeva rječnika*. Cilj je pokazati da je taj rječnik, bilježeći poredbeni frazem *spavati kao top*, koji je u aktivnoj upotrebi i u suvremenom jeziku [v. Filipović Petrović i Parizoska 2022], ali i izraze *gostiju kô ovaca na solilu* [Matoš, Priče i impresije, 1940, 31] i *smeli se kao mravi na glavni* [Kušar, Narodno blago, 1934, 181], najprije vrijedna riznica poredbenih frazema koji probijaju leksičko-gramatičke granice svoga tipa tvoreći različite varijante i modifikacije, ali konačno i jedinstven spoj povijesnog (dijakronijskog), stilističkog i suvremenog rječnika.

Filip Galović

[Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb]

O govoru Iloka danas

Predma o govoru Iloka, koji je u dosadanjoj dijalektološkoj literaturi uključivan u govore slavonskoga dijalekta, zatim u govore šumadijsko-voždanskoga dijalekta, ili se pak ističe da u njemu cirkuliraju posebnosti i jednoga i drugoga dijalekta, postoje pojedini dijalektološki podatci, on u novije vrijeme nije sustavnije terenski istraživan ni proučavan. U izlaganju se na temelju recentnoga terenskoga istraživanja podastiru jezične značajke današnjega iločkoga govora i razmatra o njegovoj dijalektološkoj klasifikaciji.

Nenad Grgurica

[Carinska uprava Republike Hrvatske, Split]

Carinska ispostava Ilok od 1999. do 2002. godine: Prekid rada, privremena regulacija prolaza i obnova graničnog prometa preko mosta na Dunavu nakon NATO intervencije u SRJ

Jedan od temelja povijesne baštine Iloka i iločkog kraja, značajan i za ukupnu hrvatsku povijest, otvaranje je Carinske ispostave Ilok 1997. godine. Kao što je podizanje hrvatske zastave na kninskoj tvrđavi 5. kolovoza 1995. simbol pobjede u Domovinskom ratu tako je, iako zanemareno i nepoznato široj javnosti, podizanje zastave u Carinskoj ispostavi Ilok od strane hrvatskih carinika 14. srpnja 1997. prigodom početka primjene hrvatskih propisa označilo konačnu potvrdu mirne reintegracije Podunavlja i uspostave teritorijalnog suvereniteta na cjelokupnoj hrvatskoj granici.

Nakon uloge Iloka u složenom i zahtjevnom procesu reintegracije, geostrateški i politički značaj graničnog prijelaza u Iloka i Dunava kao granične rijeke ponovno su se našli u centru pozornosti zbog NATO intervencije u SRJ tijekom 1999. godine, što potvrđuje kontinuitet važnih događaja

povezanih sa carinom koji su se dogodili u Iloku.

Rad carinske ispostave na graničnom prijelazu Ilok prekinut je 3. travnja 1999. nakon što su NATO zrakoplovi raketama oštetili most između Iloka i Bačke Palanke. Međunarodni promet samo za osobne automobile, bicikliste i pješake omogućen je 3. ožujka 2000. Od 30. travnja 2002. dopušten je promet autobusima i kamionima čime je uspostavljen potpuni prekogranični promet putnika, vozila i roba preko Carinske ispostave Ilok, kao ustrojstvene jedinice Carinarnice Osijek.

Cilj rada je na temelju arhivskog gradiva, periodičnih publikacija, službenih glasnika i ostalih izvora prikazati gore navedene vrijedne povijesne činjenice o graničnom prijelazu u Iloku u razdoblju od 1999. do 2002., odnosno privremenog prekida međunarodnog prometa, te ponovne uspostave potpune funkcionalnosti državne granice Republike Hrvatske.

Alexander D. Hoyt

(Filozofski fakultet, Zagreb)

Jezik srijemskih novina u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća

Novine ili tiskane publikacije s vijestima, komentarima i oglasima uz svoju su prvenstveno informativnu ulogu važan izvor podataka o ljudima i običajima, te navikama i obrascima djelovanja svake zajednice unutar koje se pojavljuju i koja ih objavljuje. Podaci o ciljnoj publici kojoj su novine namijenjene te o pošiljateljima samih poruka također donose značajne spoznaje o načinu života na određenom prostoru i u određenom vremenu.

Za potrebe ovoga izlaganja proučit će se novine koje su izlazile u Srijemskoj županiji tijekom druge polovice devetnaestoga stoljeća. Među istraživačkim ciljevima ističu se spoznaje o tome tko je izdavao i/ili uređivao pojedine novine, kakve su se informacije objavljivale i komu su bile namijenjene, te na kojim jezicima. Služeći se portalom digitaliziranih novina – *Stare hrvatske novine* – planira se detaljna analiza dviju tjednih novina koje su izlazile na hrvatskome, *Srijemski Hrvat* [izdan 1878. – 1887. u Vukovaru] i *Sremac* [1886. – 1888. u Iloku], kao i dvaju tjednika na njemačkome jeziku, *Syrmier Zeitung* [1879. – 1880. u Vukovaru] i *Syrmier Post* [1881. – 1890., također u Vukovaru]. Uz spomenute, proanalizirat će se i tjedne novine *Vinkovci und Umgebung* koje su posebno interesantne iz sociolingvističke perspektive. Naime, iako je nekoliko prvih brojeva tiskano isključivo na njemačkome, novine su ubrzo postale dvojezična publikacija nakon što su čitatelji zahtijevali uključivanje vijesti na hrvatskome. Premda portal *Stare hrvatske novine* ne sadrži novine tiskane na mađarskome, u svrhu iznalaženja cjelovite slike novinske produkcije i njezinoga sociolingvističkog konteksta u Srijemu u drugoj polovici devetnaestoga stoljeća, namjera je ovoga priloga također istražiti jesu li se u to vrijeme u Srijemu tiskale i mađarske novine.

Marina Jemrić

[Gradski muzej Vukovar, Vukovar]

Velikanovićeva pisma Anti Benešiću

U radu će se promotriti izraz i sadržaj pisama Ise Velikanovića upućenih Iločaninu Anti Benešiću. Riječ je o četrdeset i pet neobjavljenih privatnih pisama Ise Velikanovića Anti Benešiću, pisanih 1904. – 1907., koja se čuvaju unutar rukopisne ostavštine Ante Benešića u Zavodu za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU. U vremenu njihova nastanka Velikanović izdaje i uređuje satiričko-humoristički list »Knut«, koji je izlazio u Mitrovici 1904. – 1906. godine. Iščitanjem pisama vidljivo je da se njihova sadržajna osnova temelji upravo na »Knutu: listu za satiru i humor«, očito ključnoj poveznici u Velikanovićevu i Benešićevu prijateljstvu u nastajanju, prijateljstvu dvojice suvremenika, Srijemaca, Velikanovića kao strastvenog izdavača i urednika tada jedinog satiričkog lista i Ante Benešića kao njegova najagilnijeg suradnika.

Marko Kevo

[Muzej grada Iloka, Ilok]

Hrvatsko proljeće i sudbina »iločkih proljećara« u zapisnicima Mjesne konferencije Saveza komunista Iloka

Buđenje nacionalne svijesti krajem 1960-ih i početkom 1970-ih te potreba za rješavanjem hrvatskog nacionalnog pitanja proširila se diljem cijele Hrvatske iz nekoliko žarišta – Matica hrvatska, hrvatska sveučilišta te Savez komunista Hrvatske. Nakon X. kongresa CK SKH sve su se više konkretizirali zahtjevi »masovnog pokreta« prema reformama i promjenama. Ilok nije bio izuzet događanjima, a vodeću ulogu imala je Matica hrvatska. Osnivačka skupština Ogranka Matice hrvatske u Iloku održala se 25. travnja 1971. godine velikim interesom mnogih Iločana i gostiju. Nakon toga događaja, Mjesna konferencija Saveza komunista Ilok redovno je na svojim sjednicama raspravljala o formiranju Matice hrvatske u Iloku te njezinoj ulozi i utjecaju u društvu. Način kako se odnositi prema novim reformskim strujanjima bio je preslika državne razine. Rad prikazuje odnos komunističkog vodstva i Matice hrvatske u Iloku tijekom 1971. godine kroz neobjavljene zapisnike Mjesne konferencije Saveza komunista Ilok te sudbinu članova Matice nakon kraha Hrvatskog proljeća početkom 1972. godine.

Ivana Vidović Bolt

[Filozofski fakultet, Zagreb]

Benešićev *Słownik dyferencyjny* kao polazište za identifikaciju hrvatsko-poljskih lažnih prijatelja

U izlaganju se analizira Benešićev *Słownik dyferencyjny*, uvršten u *Gramatyku języka chorwackiego czyli serbskiego* (Varšava, 1939.), kao mogući abecedarij s pomoću kojega bi se olakšalo ekscerpiranje hrvatsko-poljskih frazeoloških lažnih prijatelja iz dvojezičnoga rječnika tih jezika. Donosi se opis diferencijalnoga rječnika prema opsegu, vrstama riječi, odnosu natuknice i istovrijednica te se uspoređuje s abecedarijem rječnika poljsko-hrvatskih lažnih prijatelja Emila Tokarza *Pułapki leksykalne: Słownik aproksymatów polsko chorwackich* (Katowice, 1998.) i obradom lažnih prijatelja u tome rječniku. Na temelju toga izgrađuje se korpus riječi pod kojima će se provjeriti obrada frazeološkoga materijala u *Poljsko-hrvatskome rječniku* Milana Moguša i Nede Pintarić te poredbenoslavističkim radovima (Vidović Bolt 2011, Szerszunowicz i Vidović Bolt 2014, Vidović Bolt 2018) nastalima na materijalu hrvatsko-poljskih animalističkih i fitoloških frazema. Pretpostavka je da će se prema korpusu hrvatsko-poljskih lažnih prijatelja iz Benešićeva diferencijalnog rječnika u navedenim izvorima pronaći valjana obrada frazema koji sadržavaju jedan od parnjaka lažnih prijatelja. Zaključno se uspoređuju rezultati istraživanja obrade frazema lažnih prijatelja u spomenutim leksikografskim i znanstvenim izvorima te se donosi ocjena o tome koji je leksikografski pristup izrazno i sadržajno najprihvatljiviji kako za ustroj hrvatsko-poljskog rječnika lažnih prijatelja tako i za obradu frazema koji kao sastavnicu sadržavaju lekseme lažne prijatelje.

Silvija Landeka

[Osnovna škola Ivan Kozarac, Nijemci]

Hrvatsko-poljski rječnik Julija Benešića

Upoznavanje jezika treba započeti s jezičnim priručnicima: gramatikom, rječnikom i pravopisom. Julije Benešić pomogao je svojim radom Hrvatima i Poljacima kako bi upoznali ta dva jezika sastavivši dvojezični rječnik. U izlaganju će biti prikazana namjena i koncept Hrvatsko-poljskog rječnika koji je prvi put izdan 1949. godine. Autorov će se popis riječi motriti s nekoliko aspekata: s jedne strane prepoznavat će se suvremene riječi, potom riječi koje se rijetko koriste ili se ne koriste, zastupljenost fraza uz izraze i naposljetku usporedba hrvatskih i poljskih riječi kao semantičkih jedinica prema njegovu rječniku.

Anja Nikolić-Hoyt

[Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb]

Iz 15 godina urednikovanja Benešićeva Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića

Povijest izrade *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića* seže u razdoblje između dvaju svjetskih ratova kada se počela javljati potreba za izdavanjem rječnika koji bi nadomjestio praznine i nedostatke postojećih rječnika, poglavito Broz-Ivekovićeve *Rječnika hrvatskoga jezika* iz 1901., u kojemu su pod utjecajem rastućega štokavskog purizma hrvatske jezične posebnosti te općenito hrvatska jezična i književna tradicija bile nedostatno zastupljene.

Rječnik hrvatskoga jezičnog i književnog izričaja trebao je obuhvaćati razdoblje od polovice XIX. do sredine XX. stoljeća, dakle burno vrijeme smjenâ paradigmi te usustavljanja i ustaljivanja novoštokavskoga standardnog jezika. S druge strane, trebao se temeljiti na jeziku književnosti kao repozitoriju identitetskih obilježja hrvatskoga jezika, odnosno na citatnim potvrđama iz djela više od stotinu hrvatskih književnika koji su stvarali u spomenutom razdoblju.

Prema zamisli i na poticaj Miroslava Krleže zadatak sastavljanja takva rječnika bio je četrdesetih godina prošloga stoljeća povjeren našem najznamenitijem Iločaninu, Juliju Benešiću. Premda Rječnik nije stigao završiti došavši do natuknice *serenada*, Benešićev je otvoren, nenormativan odnos prema uzusu pisaca, proizašao iz njegova deskriptivističkoga habitusa, bitno utjecao na moje urednikovanje novih svezaka *Benešićeva rječnika*, koje u svojim pretpočecima započinje 2008. godine, pošto su dio knjižnoga fonda na kojemu se Rječnik temelji te više desetaka kutija rukopisne kartične građe iz ostavštine književnika Slavka Mihalića preseljeni u Zavod za lingvistička istraživanja Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Tada naime dovršavanje *Benešićeva rječnika* postaje mojim temeljnim zadatkom, a ubrzo i nadahnućem, koje je rezultiralo opsežnom metodološkom obnovom novih svezaka, počevši od 13. sveska *s-spužvast* nadalje.

U izlaganju će se ukratko iznijeti svi važniji postupci i procedure metodološke obnove kojima se odlikuju novi svesci kao i njihova uloga u prevrednovanju Benešićeva djela.

Vlasta Novinc

[Vukovar]

Rat i povratak – usporedno čitanje tekstova Julija Benešića te Bogdana Mesingera

U izlaganju će se dati usporedno čitanje tekstova poznatih Iločana – Julija Benešića te Bogdana Mesingera. Kako se ove godine navršava 140. godišnjica rođenja Julija Benešića, a 8. ožujka 2023. godine preminuo je Bogdan Mesinger, u izlaganju će se ukratko analizirati poveznice između njihovih tekstova. Iako autori pripadaju različitim književnopovijesnim razdobljima, u njihovim je

tekstovima prisutna istaknuta zavičajnost i prostorni element identiteta. Stoga će se posebna pozornost posvetiti upravo onim tekstovima u kojima je prisutan spacijalni element te će se interpretativnom metodom analizirati zajednički elementi tekstova te njihove različitosti. U kontekstu povratka te razloga povratku u zavičaj iščitat će se Benešićev tekst *Jedan dan u Osijeku*, 1915., a Mesingerov tekst *Buđenje Iloka – Moja iločka kronika* (2006.) imat će značajnu ulogu u kontekstu-alizaciji odnosa postmodernističke intertekstualnosti te prostorne pripadnosti i mobilnosti. Ratni događaji, koji se kod Benešića spominju na kraju teksta, dobivaju značenje prekretnice i promjene ustaljenog poretka i razmišljanja. Benešić jednom rečenicom naznačuje traumatičnu prirodu ratnih događanja koja su duboko promijenila identitetske obrasce pojedinca i kolektiva. U tekstu *Buđenje Iloka* – koji ima podnaslov kronike – razmotrit će se narativi kojima Mesinger stvara kronikalni stil, te će se interpretirati osobine koje ga odlikuju. Razmotrit će se razlozi zašto je autor koristio kronikalni stil u stvaranju autobiografskog teksta, te kako postmodernističko shvaćanje povijesti i gubitka *velike priče* utječe na konstrukciju prostornog i osobnog identiteta u Mesingerovom tekstu. Julije Benešić i Bogdan Mesinger tvorci su književne topografije grada Iloka pa će se i tom aspektu njihova stvaralaštva posvetiti jedan dio izlaganja te tako odati priznanje autorima koji su obogatili kulturni život srijemskoga prostora.

Branko Ostajmer

(Hrvatski institut za povijest, Zagreb)

Josip Karlović – zastupnik u hrvatskom Saboru (1901. – 1905.)

Pravnik, pjesnik, prevoditelj i političar Josip Karlović (1853. – 1905.) najistaknutiji je predstavnik stare i ugledne iločke obitelji Karlović. Ilok je trajno napustio 1866. godine kada se upisao na osječku Veliku gimnaziju, ali do smrti je ostao vezan uza zavičaj. Po završetku studija prava najprije je službovao u Osijeku, da bi 1887. godine bio premješten u Sarajevo. Umirovljen je već početkom 1900. kao predsjednik Okružnog suda u Sarajevu, s nenavršenih 47 godina. Najvjerojatnije može biti otklonjena mogućnost da su posrijedi bili neki politički razlozi, a tomu u prilog najviše govori podatak o njegovu izboru u hrvatski Sabor iduće godine, s programom vladajuće Narodne stranke. Naime, u slučaju i najmanje političke nepouzdanosti u očima Sarajeva, Zagreba ili Beča, takva kandidatura ne bi bila moguća. S druge strane, upravo je Karlovićev izbor u Sabor – uz moguću želju za povratkom u Hrvatsku – mogao biti razlog njegovog umirovljenja, budući da suci nisu mogli biti birani u Sabor. U svakom slučaju, godine 1901. Karlović je kao »mađaron« u koprivničkom izbornom kotaru izabran za saborskoga zastupnika, a tijekom naredne nepune četiri godine aktivno je sudjelovao u radu Sabora (aktivnije od mnogih stranačkih drugova), zalažući se za održanje hrvatsko-mađarske državne zajednice kao najboljega jamca ostvarenja hrvatskih nacionalnih interesa, ali i naglašavajući nužnost da ta zajednica bude istinski ravnopravna i poštena. Takvi saborski istupi priskrbili su mu poštovanje čak i u jednom dijelu oporbenih krugova, što je napose došlo do izražaja nakon njegove rane smrti.

U izlaganju će se na temelju arhivskih izvora, literature, novinstva i napose na temelju zapisnika sjednica hrvatskoga Sabora obraditi Karlovićev izbor u Sabor i njegov saborski rad. Time će se nastojati ispisati politički dio njegova životopisa koji je mnogo manje poznat od onog književnog.

Tea Rogić Musa

[Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb]

Antimodernizam hrvatske moderne: rano pjesništvo Julija Benešića

Rano pjesništvo Julija Benešića, napose zbirka stihova *Istrgnuti listovi*, bit će istumačeno s obzirom na u njem uočene tragove antimodernizma modernističkoga prosodea, koji obilježuju cjelokupan međuratni opus Julija Benešića, no najkonzistentnije obličje pokazuju u ranom pjesništvu, nastalom do Prvoga svjetskoga rata. Slobodni stih Benešićeve zbirke domaća kritika s početka 1920-ih, uglavnom motreći na pjesnika iz vizure njegova tadašnjega položaja kazališnoga intendantu u trenutku objavljivanja zbirke, nije znala relevantno objasniti, kao ni načelan pjesnikov poetički odabir s obzirom na nasljeđe hrvatske moderne, koja je tada već bila na svojem kraju, i s obzirom na tendencije povijesne avangarde, koje je Benešić kao kritičar, iako urednik drukčijega senzibiliteta, povoljno vrednovao (vezano uza glasovit primjer ocjene poezije M. Krleže u *Savremeniku* 1917.), no u vlastitu opusu takva, poetološki progresivna načela nije dosljedno očitovao. Paradoksi između forme i sadržaja, između Benešića kritičara i urednika te Benešića pjesnika, poetički eklekticism koji tek u naše doba dobiva tumačenje koje je povijesnopoetički vjerodostojno, objašnjivi su i nipošto proturječni u svjetlu Benešićeva pripadanja antimodernizmu kao duhovnom pokretu unutar moderne, svjetonazoru i umjetničkom izboru kojemu je inherentno ustrajno propitivanje pa i osporavanje modernističke artistske dogme. Kompleksan slučaj Benešića pjesnika, istodobno esteticista i impresionista, no u formi zagovornika slobodnoga stiha protoavangardne provenijencije, rijedak je primjer pjesništva koje u jednoj zbirci ujedinjuje sve bitne poetičke mijene u rasponu od početaka hrvatske moderne do početka 1920-ih, kad već i u nas prevladavaju antiartistske, ekspresionističke poetike povijesne avangarde. Objasniti ćemo stoga porijeklo slobodnoga stiha u Benešićevoj zbirci (koje je razmjerno u kontraindikaciji s artizmom i versološkom dogmom hrvatske moderne, iako ne i sa zapadnoeuropskim esteticizmom), ali i šire zahvatiti u krajnje točke Benešićeva rezoniranja o pjesništvu, osobito s obzirom na mnogolikost i hrvatske i poljske lirike *fin de siècle* pa sve do kraja Prvoga svjetskoga rata, formativnoga razdoblja u kojemu se formirao lirski Benešić.

U hrvatskoj znanosti o književnosti antimodernističke tendencije hrvatskih modernista s kraja XIX. i prva dva desetljeća XX. st. već su uočene kao poetika imanentna srednjoeuropskoj moderni (Z. Kravar), a mi ćemo dodatno nastojati čitati pjesništvo Julija Benešića i s obzirom na antimodernističku tradiciju u pjesničkim poetikama Mlade Poljske, za koju držimo da je bila izvor i poticaj Benešićevu samo naoko oksimoronskom poetičkom opredjeljenju.

Ivan Rončević

(Institut za slavistiku, Beč)

Srijemski doprinos hrvatskoj tradicijskoj kulturi i terminologizaciji folklornoga deseteračkog dvostiha na prijelazu 19. u 20. stoljeće

Folklorni deseterački dvostih, jedna je od rijetkih živućih i još uvijek produktivnih usmenoknjiževnih struktura s trohejskom inercijom i cezurom iza četvrtoga sloga, na (južno)slavenskom kulturnom prostoru poznat i kao tradicijski vokalno-instrumentalni napjev bečarac [2011. godine uvršten na UNESCO-vu listu zaštićene nematerijalne kulturne baštine]. Uz termine *poskoč(n)ica*, *svatovac*, *bečarac*, a prema razlikama u intermedijalnoj izvedbi i društvenom kontekstu realizacije, folklornom deseteračkom dvostihu uvedeni su u povijesti i brojni drugi termini. Pomnom analizom i proučavanjem dosadašnjega objavljenog korpusa, nedvojbeno se može zaključiti da hrvatske interdisciplinarnе studije uvođenje termina *bečarac* pripisuju uglavnom srpskom povjesničaru književnosti, prevoditelju i književniku Mladenu Leskovcu [1958], dok njegovi preteče ostaju nepoznati. S ciljem rasvjetljivanja prethodno navedenoga problema, u radu se istražuje nazivlje kojim se u povijesti terminologizirao folklorni deseterački dvostih, kako bi se dobili precizni i jasni odgovori o vremenu uvođenja prethodno navedenih termina te nadasve zaslužnim kulturnim djelatnicima iz Srijema čiji je rad uvelike doprinio hrvatskoj tradicijskoj kulturi i znanstveno-stručnoj terminologiji, a koji su hrvatskoj znanosti, struci, kulturi i mediji-ma ostali nezapaženi, čime ih se u hrvatskoj znanstvenoj, stručnoj i prigodnoj literaturi, te dokumentaciji Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, potpuno izostavlja. Posebno valja istaknuti da se rad temelji i na rezultatima istraživanja, stečenim pri izradi autorovoga doktorata pod naslovom *Folklorni deseterački dvostih u Slavoniji [u kontekstualnom i funkcionalnom pogledu]* na Sveučilištu u Beču.

Bojana Schubert

(Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb)

Koje je pisce Benešić najviše volio? Razmatranja o Benešićevu odabiru leksika za rječnik književnih citata

Rječnik hrvatskoga književnoga jezika od preporoda do I. G. Kovačića temelji se na citatima iz gotovo petsto književnih djela napisanih u razdoblju od polovice XIX. do polovice XX. stoljeća. Pisce, njih više od stotinu, i djela iz kojih će vaditi zanimljive leksičke potvrde i porabe za svoj je Rječnik odabrao sâm Julije Benešić četrdesetih godina XX. stoljeća.

U prvom objavljenom svesku [a–burkati] 1985. godine, koji izlazi dvadesetak godina nakon Benešićeve smrti, u autorskom predgovoru čitamo da je izdvojeno sto i sedam po Benešićevu mišljenju ponajboljih književnika, a da se pritom pazilo da budu iz svih generacija tijekom stotinu godina i iz svih naših krajeva (Benešić 1985: XXIV, XXVI). U tom je svesku ujedno objavljen i prvi Popis pisaca i djela iz kojih su ekscerpirani književni citati za Rječnik.

Nakon detaljna revidiranja Popisa tijekom posljednjeg desetljeća pokazalo se da je Benešić zapravo konzultirao ukupno sto i četrnaest autora, ali i izdanja koja nisu bila navedena na prvotnom popisu.

Nas u ovom istraživanju zanimaju dvije stvari. Najprije nas zanima u kojoj je mjeri Benešić uistinu ekscerpirao citate iz djela pojedinih autora. Naime, tijekom obrade kartične građe pokazalo se da su djela nekih autora konzultirana u velikoj mjeri (npr. Leskovarova i Šenoa), dok na citate iz djela drugih autora nailazimo sasvim rijeko. Stoga ćemo na odabranu uzorku objavljenih svezaka analizirati zastupljenost pojedinih pisaca u Rječniku. U drugome dijelu izlaganja posebnu ćemo pozornost posvetiti Benešićevu odnosu prema književnicima s donjeg kronološkog rubnika Rječnika te ćemo analizirati u kojoj je mjeri Benešić uključio ilirske pisce i iz kojih je njihovih izdanja odabirao citate za svoj Rječnik.

Lelija Sočanac

[Zagreb]

O posuđenicama u *Rječniku hrvatskoga književnoga jezika* od preporoda do I. G. Kovačića Julija Benešića

Rječnik hrvatskoga književnoga jezika Julija Benešića važan je izvor hrvatskoga leksičkog blaga koji sadržava i nemali broj posuđenica koje su izraz povijesnih jezičnih i kulturnih dodira, te daje obilje podataka kako za leksikološka, tako i za povijesno-sociolingvistička istraživanja. U izlaganju će se analizirati posuđenice sadržane u svescima 13–15 navedenoga rječnika. Provest će se kvantitativna analiza posuđenica s obzirom na jezike davatelje, pri čemu će se za individualne posuđenice provesti frekvencijska analiza temeljem Hrvatskoga mrežnoga korpusa. Nadalje, utvrdit će se tvorbena produktivnost posuđenica u jeziku primatelju analizom njihove sekundarne adaptacije na morfološkoj razini (Filipović 1986). Provest će se također klasifikacija posuđenica prema semantičkim poljima u korelaciji prema jezicima davateljima što će pružiti uvid u moguće sfere utjecaja pojedinih kultura i jezika u promatranome razdoblju.

Renata Šućurović

(Muzej grada Iloka, Ilok)

Doprinos Dragutina Barbarića iločkoj numizmatici

Autorica će predstaviti Dragutina »Dragoša« Barbarića koji je ostavio značajan trag u brojnim kulturno umjetničkim i sportskim društvima grada Iloka. Njegov amaterski doprinos zavičajnoj povijesti uključuje i višegodišnju suradnju s Muzejom grada Iloka, a njegova ostavština sadrži i iznimno vrijednu numizmatičku zbirku koja broji oko 4000 komada kovanog i papirnog novca od razdoblja antike do suvremenog doba. Najstariji novac iz zbirke potječe iz razdoblja Rimske republike (138. g. pr. Kr), a njezina cjelokupna vrijednost leži u činjenici da predstavlja samo lokalne nalaze, odnosno novac pronađen na području Grada Iloka.

Sanja Tadić-Šokac

(Filozofski fakultet, Rijeka)

Nevena Brdar

(Bjelovar)

Identitet u romanu *Đuka Begović* Ivana Kozarca

U radu se iznose razlozi moralnog i socijalnog propadanja te neadaptiranosti glavnog junaka romana *Đuka Begović* (dovršen 1908., objavljen u nastavcima u *Obzoru* 1909., objavljen kao samostalna knjiga 1911. godine) Ivana Kozarca (1885. – 1910). Naglasak je na njegovom nemiru i tjeskobi koji su rezultat snažne krize identiteta kroz koju on prolazi. Pojam identiteta kompleksan je što je vidljivo iz brojnih studija koje su mu posvećene, a zajedničko im je da tvrde da se identitet razvija prilikom interakcije s drugima, budući da se stvara u procesu uspostavljanja sebe u odnosu na druge. U ovom se radu identitet motri po uzoru na model koji je ponudio Zygmunt Bauman u djelu *Identitet. Razgovori s Benedetto Vecchijem*. Analizira se 'tekući' identitet Đuke Begovića koji je vidljiv u njegovim teškim unutarnjim dvojbama, u njegovoj potvrdi vlastitog identiteta – Šokca, u njegovom odnosu s drugima i u težnji da ostavi trag u svojoj sredini. Glavni protagonist romana prezire društvo u kojem živi i oponira društvenim konvencijama svoga vremena. Đuka Begović gubi moralnu orijentaciju te nije u stanju odrediti što je važno, a što je trivijalno. Njegova je kriza identiteta uvjetovana činjenicom da sebstvo ovisi o očekivanjima drugih i nemogućnošću prevladavanja loših iskustava. Glavni junak romana ne može donijeti trajne odluke te uvesti stanovite preinake u svoj život. Povremeno nastoji živjeti kao drugi, ali ne može u tome pronaći mir i zadovoljstvo, pa će ga njegov krik očaja zbog nemogućnosti potpune slobode dovesti do ekonomske i moralne propasti.

Vilena Vrbančić

(Muzička akademija, Zagreb)

Glazbeni instrumenti iz fundusa Muzeja grada Iloka

U vrijeme kada su se rabili, glazbeni instrumenti koji se danas čuvaju u muzejima bili su među glavnim preduvjetima muziciranja. Sa stajališta muzikologije može ih se smatrati jednim od ključnih primarnih izvora u proučavanju glazbeno-povijesne građe određenog područja. Nažalost, stjecajem povijesnih okolnosti, dvaju svjetskih ratova i Domovinskoga rata, stanovite nebrige i neznanja, u Hrvatskoj je velik dio takve kulturne baštine uništen i nepovratno izgubljen. U fundusu Muzeja grada Iloka čuva se devet glazbenih instrumenata: četiri drvena puhačka (poprečna flauta, okarina, dvojnica, velika sopela), tri žičana (citra, cimbali i gitara) te dva klavira kao predstavnici skupine instrumenata s tipkama. Nastali su početkom 20. stoljeća do najkasnije 1988. godine, a svojim podrijetlom upućuju na uključenost iločkih izvora u srednjoeuropski kulturni krug (glavni su utjecaji potekli iz Beča i Budimpešte), kao i na razvijene aktivnosti na domaćem području. Iako nisu ni suviše stari ni rijetki, a neki su i dosta oštećeni, svojim brojem i raznovršnošću konkretni su svjedoci prisutnosti i važnosti glazbe u svakodnevnom životu stanovnika Iloka. U ovome će se radu po prvi puta analizirati u muzikološkom i kulturološkom kontekstu te usporediti sa sličnom građom u drugim muzejima istočne Hrvatske.

Milana Vuković Runjić

(Gradski ured za kulturu, međugradsku i međunarodnu suradnju i civilno društvo, Zagreb)

Benešičeve i Matoševe fantazije o bibliotekama

Dodiri dvaju Srijemaca, Julija Benešića i Antuna Gustava Matoša, brojni su – za Matoševa života i nakon njegove smrti. Dovoljno je napomenuti kako je Benešić u ime Društva hrvatskih književnika držao Matošu posmrtno slovo te da je godinu prije smrti Matoš bez dlake na jeziku kritizirao Benešića kao urednika njegovih »Pečalbi«, posljednje njegove za života objavljene knjige. I kasnije će Benešić uređivati Matoševe knjige za »Binozu«, a poput Matoša će i Benešić 1943. napisati svoju kratku »Autobiografiju«, kada je književnik već gotovo tri desetljeća mrtav. Obojica su pisala o pojmu nacionalizma u književnosti, o njegovim pozitivnim i negativnim učincima. I dok je Matoša život odveo u boemu, flanerstvo, putovanja i u razbarušeni opus ponajvećeg hrvatskog književnika, Benešičeva su karijeru odredile razne funkcije i angažmani, kritika, polonistika, temeljito razmišljanje o riječima i njihovoj uporabi, o autorima i njihovim djelima – što vidimo na primjeru Benešičeve analize dovršenosti/nedovršenosti Gundulićeva »Osmana«. I dok se granice Matoševe poezije i proze nerijetko gube, zanemarimo li srokovne, Benešić ostaje na terenu kritike, analize, dok kao prozaik i pjesnik ne ostvaruje nužno vrhunce. Među poetičnijim Benešičevim tekstovima svakako je »Po srijemskim knjižnicama«, gdje će se pokloniti velikome Valpovčaninu Matiji Petru Katančiću, uz njega Matiji Antunu Relkoviću, dubrovačkoj književnosti, autorima rječnika iz starina, dok će možda najpoetičnije opisati Josepha Cinesieaea Firmanusa, »nepoznatog inače« autora, latinista, koji će svoju knjigu »Opis Srijema i iločkog vlastelinstva« iz 1699. posvetiti Liviju

Odesalchiju, što će poveljom kralja Leopolda – istog onog koji je pogubio urotnike Petra Zrinskog i Franu Krstu Frankopana – nakon pobjede nad Osmanlijama postati knezom »cerejskim, braccianskim i srijemskim«. Matošev nadahnut opis biblioteke njegova strica, brezovačkog župnika Pinterovića, u autobiografskoj priči »Nekad bilo – sad se spominjalo« rezonira s Benešićevim esejem o srijemskim knjižnicama, hvaleći njihovu drevnost, no tugujući nad prošlim vremenima i zaboravljenim vremenima. Cilj će ovog teksta biti u povezivanju dvojice autora kroz njihove opise biblioteka, njihovu posvećenost knjigama i književnosti, njihovo podrijetlo, njihovo međusobno zrcaljenje, bez obzira ili baš unatoč njihovim razlikama.

SPONZORI

ILOČKI PODRUMI

GRAD ILOK

VUKOVARSKO-SRIJEMSKA
ŽUPANIJA

